

Неурядові організації в Україні (НУО) й механізми співпраці з органами державної влади

У статті проаналізовано механізми залучення громадських неурядових організацій до політичного процесу, способи впливу на державну політику, а також процес інституалізації «третього сектора» в Україні та його етапи.

Ключові слова: неурядові організації (НУО), неприбуткова організація, недержавна організація, організація «третього сектора», політичний процес, неурядові аналітичні центри, органи державної влади, лобістська діяльність, державна політика, соціальна, правова держава, громадянське суспільство.

Постановка наукової проблеми та її значення. Функціонуючи в середовищі державних і бізнесових структур, «третій сектор» впливає на політику й передові ініціативи на рівні державних структур та комерційних корпорацій. Діяльність організацій «третього сектора» впливає на процеси гармонізації суспільно-політичних відносин і в державі, і в регіонах. Співпраця органів державної влади з неурядовими організаціями – запорука якісної державної політики, спрямованої на потреби населення.

Взаємодія держави й громадянського суспільства за умов демократії передбачає наявність дієвих засобів та механізмів підтримки діяльності організацій неурядового сектора й тих соціально значущих проектів, які вони реалізують. Неурядові організації не лише засіб самореалізації людей у сферах, відмінних від їх основної діяльності, вони допомагають контролювати дії державних органів й укріплювати демократію в суспільстві.

На сучасному етапі розвитку Україна впевнено йде шляхом демократичних перетворень, зміцнення громадянського суспільства та форм співпраці його інститутів з органами державної влади. Неурядовий сектор працює в багатьох сферах, проте найчастіше він задіяний у соціальних трансформаціях і покращенні якості життя.

Аналіз досліджень цієї проблеми. До питань, пов'язаних із неурядовими організаціями, їх формами й напрямками діяльності та взаємодією з органами державної влади, зверталися у своїх наукових дослідженнях Я. Ярош, М. Тиский, В. Пашенко, А. Митко, О. Кочетков, Л. Кравченко, Я. Малиновський, Б. Гожеляк, В. Збагнієв, Ф. Рудич, А. Ткачук, В. Бортніков, О. Ярош та ін. Однак означена проблематика висвітлена ще не достатньо.

Мета статті – проаналізувати відносини «третій сектор – влада» на тлі соціально-політичної моделі України. Відкрите на сьогодні питання побудови організаційно-фінансового механізму функціонування неурядових організацій в Україні, що потребує подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Неурядові організації – складова частина будь-якого суспільства, що перебуває в умовах демократичного режиму. Вони є важливим фактором соціального й політичного життя, невід'ємною умовою та необхідним складником політичного процесу й формальної політичної структури демократичної держави. Залежно від особливостей кожного окремого суспільства відрізняється тільки кількість цих організацій та обсяг дії, які вони виконують. Співпрацюючи з органами влади, політичними партіями та впливаючи на громадську думку, неурядові організації здатні досягти потрібних політичних рішень, відповідної соціальної політики й матеріальної підтримки держави. Впливаючи на законодавство держави, на розвиток суспільства, вони прискорюють демократичні процеси й роблять їх незворотними [4, с. 167].

У будь-якому суспільстві має бути вільне співробітництво між урядовими й неурядовими секторами. Світова практика довела ефективність такої політики. Міжсекторальна співпраця сприяє досягненню оптимального балансу між свободою суспільства та владною діяльністю держави. Спектр напрямів, за якими неурядові громадські організації здійснюють свою діяльність, досить широкий: від правової допомоги та створення умов для функціонування НДО до соціального захисту окремих громадян. Найбільш відомі з них тією чи тією мірою взаємодіють із органами влади, намагаючись впливати на рішення останніх для захисту своїх членів або цільової аудиторії [2, с. 11].

Перехід до демократичних форм управління державою завдяки розвитку й розширенню впливу громадянського суспільства критично важливий для України. Цей процес можна прискорити зміц-

нюючи «третій сектор» і посилюючи його тісну співпрацю з органами державної влади всіх рівнів. Розмаїття НДО в Україні, що працюють у різних сферах, відображає потенціал для підвищення ефективності влади і сприяння прозорій та стабільній демократичній трансформації. Сильне громадянське суспільство позитивно впливає на підвищення якості державного управління через забезпечення прозорості та стабільності соціально-політичних перетворень. Посилення спроможності й компетентності громадян до виконання своїх демократичних обов'язків, а також їх участі в процесі вироблення державної політики – необхідна передумова для розвитку демократії в Україні.

У вітчизняному науковому й громадсько-політичному дискурсі, зазвичай, використовують як синоніми такі поняття: «неурядова організація» (НУО); «громадська організація» (ГО); «неприбуткова організація»; «недержавна організація» (НУО); «організація третього сектора» [15, с. 45].

Вплив неурядових організацій (НУО) на державну політику України має важливе значення, оскільки означені інститути відіграють особливу роль у політичному й соціально-економічному житті країни. Наявність і повноцінне функціонування неурядових організацій – запорука демократичного розвитку країни. Усвідомлення змісту діяльності громадських організацій, їх місця в процесі формування механізмів державного управління України та ролі в суспільстві має не тільки науково-пізнавальне, а й практичне значення. Без цього неможливо об'єктивно проаналізувати реалії, виявити суперечності, які виникають у суспільстві.

Неурядові організації в Україні офіційно не мають права на здійснення законодавчої ініціативи. Тому лобіювання – єдиний безпосередній шлях представлення інтересів НУО. Поняття *лобізм* (англ. *lobby* – закриті приміщення для прогулянок, коридор, кулуари) досить нове для нашого суспільства. У колишньому СРСР свої інтереси в державних рішеннях обстоювали люди або групи осіб, які, власне, і приймали ці рішення – тобто верхівка КПРС. Неурядові організації не брали участі у формуванні державної політики партії. У демократичному суспільстві саме громадські організації активно впливають на процеси країни, причому їх вплив постійно зростає [11, с. 334].

Значення неурядових організацій значно зросло в Україні за останні десять років. Хоча про їхній серйозний вплив на урядову політику або діяльність Верховної Ради поки говорити рано. У країнах із тривалим досвідом функціонування демократії дослідники звертають увагу на помітне зростання недержавних і некомерційних груп інтересів на національному й міжнародному рівнях, що призводить до збільшення числа лобістів, які представляють їх. Так, наприкінці 1960-х рр. у США спостерігався вибух активності лобіювання питань організаціями, що займаються такими проблемами, як цивільні права, екологія, захист споживачів, охорона здоров'я і т. д. Лобіювання з боку НУО спонукало федеральний уряд активізувати свою діяльність у цих сферах. Особливо помітне, дієве в межах окремих країн і в межах світового співтовариства лобіювання з боку організацій, пов'язаних із захистом навколишнього середовища [10, с. 290].

Неурядова організація – це незалежна, неприбуткова організація, яка об'єднує фахівців, що мають спеціальні знання, мета діяльності якої – досягнення суспільного блага, а головні засоби його досягнення – дослідження конкретних суспільно значущих проблем, вироблення відповідних рекомендацій, їх просування в державну політику [3].

Чинний Закон України «Про об'єднання громадян» від червня 1992 р. № 2460-ХІІ дає юридичне визначення поняття *громадська організація*. Воно виходить із того, що громадські організації – один із різновидів (як і політичні партії) об'єднань громадян. Згідно зі ст. 1 Закону об'єднання громадян – це добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. Відповідно, ст. 3 визначає громадську організацію як «об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних й інших спільних інтересів» [16].

Серед розмаїття форм участі НУО у формуванні та здійсненні державної політики є сенс зосередитися на тих, які в сучасних українських умовах виявилися найбільш ефективними: вплив неурядових аналітичних центрів на розроблення і прийняття владних рішень, участь у забезпеченні демократичного, прозорого й чесного характеру виборів до органів державної влади всіх рівнів і місцевого самоврядування, участь у роботі громадських рад та колегій, створених при центральних органах влади [12, с. 109].

В епоху глобалізації й переходу до інформаційного суспільства все більш активне залучення неурядових аналітичних центрів (НАЦ), або, як їх ще називають, *thinktanks* («сховище думок»), до

вироблення урядової політики стало загальносвітовою тенденцією. Посилаються на роль НАЦ як виробника якісного й суспільно затребуваного інтелектуального продукту і в Україні.

Так, база даних Інституту зовнішньополітичних досліджень (США), який здійснює моніторинг розвитку світової мережі *thinktanks*, станом на початок 2007 р. містила відомості про 43 українські НАЦ, а станом на 2015 р. – 47 аналітичних центрів [8].

Українські НУО за часів незалежності накопичили значний досвід просвітницької роботи з виборцями й моніторингу виробничих кампаній (причому не тільки в Україні, а й за її межами).

Поширеними видами її діяльності, які здійснюють НУО під час виборчих кампаній, стали:

1) інформаційно-мобілізаційні акції: інформування виборців із різних аспектів виборчої кампанії та виборчих прав громадян, мобілізація виборців (особливо молодих) й активізація їх участі у виборах;

2) правозахисна діяльність: консультування виборців і учасників виборчого процесу щодо методів захисту їх виборчих прав;

3) моніторингова діяльність: спостереження за дотриманням виборчого законодавства, спостереження на виборчих дільницях і безпосередньо в день голосування, проведення електоральних соціологічних досліджень;

4) просвітницька діяльність: правова й організаційна підготовка спостерігачів, підвищення якості підготовки суддів у сфері виборчого законодавства.

Можливості партнерських відносин між органами влади й інститутами громадянського суспільства розширюються, зокрема завдяки позитивним тенденціям у становленні останніх. Уже протягом багатьох років в Україні простежуються досить помітні процеси росту кількості організацій громадянського суспільства, покращення їх фінансового, технічного й кадрового забезпечення, підвищення їх професійного рівня в обраних сферах діяльності [13, с. 34].

Неурядові організації досить різноманітні. До них належать аналітичні й ресурсні центри, інфраструктурні або «парасолькові» організації, об'єднання за інтересами і т. д. За типами організацій розрізняються і форми, у яких вони можуть здійснювати лобіювання. Наприклад, аналітичний центр фактично не використовує збору підписів і різні масові акції [5, с. 21].

Слід також визнати, що частина неурядових організацій застосовує лобізм у своїй практиці як одну з можливостей досягти своїх цілей, а частина створена для здійснення лобістської діяльності. У вітчизняному законодавстві не визначається статус лобістської організації, тому й самі ці організації оформлюються у вигляді, передбаченому правом. Багато що в цій ситуації залежить також і від «клієнтів» лобіювання.

Процес залучення громадських неурядових організацій до політичного процесу державних структур має три етапи. По-перше, це – допомога у визначенні найбільш актуальних проблем для розв'язання (узгодження шляхів, визначення пріоритетності завдань); другий етап – це політичне конструювання способів розв'язання проблеми (вибір найбільш правильного способу з усіх можливих). Третій етап – це імплементація теорії в практику (безпосереднє розв'язання проблеми).

Визначають чотири можливі способи впливу громадських організацій на державну політику:

1) безпосередній вплив – розв'язання актуальних проблемних питань, які не може вирішити держава. Цей вплив має короткостроковий ефект, якщо не комбінується з одночасним впливом на зміну політики держави із цього питання;

2) консультативний – спрямування державної політики в правильне русло. Громадські організації шукають способи представлення інтересів і проблем недостатньо представлених груп через переговори з владними структурами;

3) інноваційний – розроблення й демонстрація нових способів розв'язання проблем;

4) наглядовий – контроль за правильним виконанням державної політики.

НУО покликані забезпечувати інтереси громадян у відносинах із державою, а не навпаки. Однак громадянське суспільство не змогло б існувати в умовах, коли б організовані громади стали домагатися тільки задоволення державою власних групових, тим більше – вузькогрупових або й суто приватних інтересів. Щодо цього структури громадянського суспільства повинні врівноважувати тиск на державу з перебиранням на себе відповідальності за формування і здійснення державної (публічної) політики [6, с. 142].

Поняття *неурядові організації* не можна повністю зрозуміти без використання понять *державна, владні структури, державна (публічна) політика*. Громадські організації всіма способами намага-

ються показати свою відмінність від державних структур, але – що цілком природно – часто змушені звертатися за розв'язанням громадських проблем до владних структур. Тому неурядовим організаціям важливо знайти збалансовану позицію щодо державних структур [9, с. 78].

В Україні, на думку експертів і представників НУО, уряду варто активізувати роботу над положенням про громадські ради (громадські колегії) й залучити громадськість до обговорення проектів відповідних положень на всіх етапах їх розроблення. Громадські ради повинні стати не просто механізмом зворотного зв'язку з громадськістю, а майданчиком для кваліфікованого діалогу з питань політики, обміну досвідом і знаннями [14].

Консультації з громадськістю в рамках громадських рад повинні починатися якомога раніше в процесі формулювання позицій і проектів рішень. Залучені до консультацій повинні отримувати потрібні матеріали та інформацію в доступному форматі. Теми консультацій повинні оголошувати заздалегідь, щоб їх неурядові учасники мали достатньо часу для підготовки до участі в обговоренні. Звіти про роботу громадських рад повинні бути регулярні й публічно доступні. Потрібно виробити прозорий і простий механізм зворотного зв'язку, за допомогою якого громадськість дізнаватиметься про подальшу долю, представлений матеріал і рекомендації та ефективність процесу консультацій. Мірилом ефективності роботи громадських рад має бути кількість і якість владних рішень, на прийняття яких вплинули консультації в рамках громадської ради [19, с. 156].

Виклики сучасної епохи, що постали перед Українською державою, актуалізують завдання побудови соціальної, правової, демократичної держави й розвиненого громадянського суспільства. Це диктує нові вимоги до організації системи державної влади, яка повинна відповідати стандартам демократичного врядування, наближення державної машини до пересічних громадян через удосконалення якості державних послуг.

Пріоритетами Української держави ХХІ ст. мають стати перехід від постіндустріального суспільства до інформаційного; розвиток інститутів громадянського суспільства; створення владою максимально сприятливих умов і можливостей для реалізації інтелектуальних, ділових, соціальних, культурно-освітніх та інших ініціатив громадян неурядових організацій; суттєве підвищення ефективності державного управління; посилення реальної відповідальності представників усіх гілок влади, які професійно працюють для досягнення головної мети – підвищення рівня та якості життя громадян [18].

Створення й забезпечення ефективного функціонування системи взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства – одне з головних завдань процесу демократизації політики та державного управління. Співпраця державних органів із неурядовими організаціями – невід'ємний елемент демократичної політичної культури суспільства й політики взагалі. Водночас наявність налагоджених, ефективних каналів взаємодії між органами державної влади й «третім сектором» виступає запорукою якісної державної політики, спрямованої на потреби населення, її підконтрольності суспільству, відповідності стратегічним національним інтересам.

Як інститути громадянського суспільства громадські, благодійні організації, творчі спілки, інші установи й невідприємницькі товариства представляють інтереси різних корпоративних груп та покликані забезпечувати взаємозв'язок органів публічної влади й суспільства, організувати публічний діалог із приводу ключових питань розвитку держави та суспільства, сприяти самоорганізації різних аспектів громадського життя й самостійно вирішувати значний спектр соціально важливих для суспільства проблем.

Отже, співпраця набуває особливої актуальності в процесі взаємодії політики й державного управління, оскільки слугує основою, на якій формуються демократичні засади політичного й управлінського процесів.

На думку українських дослідників, «визначальним чинником демократизму сучасної держави є встановлення рівноваги в суспільстві та гармонійних відносин між державою і громадянами» [1]. Співпрацю органів держави й влади з неурядовими організаціями розглядають як узаємодію держави та громадянського суспільства, демократії й державного управління і як механізм демократизації апарату державного управління.

Різноманітні громадські організації досить часто називають «третім сектором». А сам «третій сектор» – громадянським суспільством у вузькому розумінні [1]. Його складають численні об'єднання й асоціації окремих громадян і юридичних осіб, для яких отримання прибутку не є основною метою. Цей сектор уключає в себе громадські організації й рухи, профспілки, політичні партії,

недержавні заклади освіти та охорони здоров'я, благодійні організації, професійні асоціації, незалежні засоби масової інформації й інші форми об'єднання громадян.

За всієї різноманітності громадські (неурядові) організації мають загальні риси й ознаки, що дають змогу розглядати їх як елементи громадянського суспільства, як інститути, де громадяни набувають навичок не лише громадської самодіяльності, а й уміння обстоювати свої позиції у сфері політики й державного управління, а саме:

- наявність організованої та визначеної структури;
- відокремленість цих організацій від держави, їх приватний і незалежний характер;
- відсутність спрямованості на прибутковий характер діяльності;
- самоуправлінський характер організації;
- створення, зазвичай, для забезпечення соціальних потреб певних суспільних груп.

Взаємодія влади з громадськими організаціями – важливий аспект і напрям діяльності органів державної влади. Будь-яка ефективна співпраця та партнерство має за мету створення відносин, що будуються на взаємній довірі й виражають добру волю учасників процесу на взаємодію. Якщо немає спільної мети для співпраці й спільного прагнення та зацікавленості, то будь-які контакти між органами державної влади з громадськими організаціями не перетворюються в реальну співпрацю й мають разовий характер.

Співпраця державних органів із неурядовими організаціями – невід'ємний елемент демократичної політичної культури суспільства та країни загалом. Наявність налагоджених, ефективних каналів взаємодії між органами державної влади й «третім сектором» виступає запорукою якісної державної політики, спрямованої на потреби суспільства, її підконтрольності суспільству, відповідність стратегічним національним інтересам [7, с. 56].

Період освоєння нових демократичних цінностей та їх трансформування в стимулюючі мотиви до співпраці з органами державної влади займає тривалий час, у деяких випадках і десятки років. Загалом же в таких країнах, як Україна він непростий і для населення, і для влади. Водночас варто зазначити, що такою мірою, як соціальні мотиви впливають на поведінку людей, поведінка людей може також відповідно впливати на їх мотиви. Тобто соціальні мотиви можуть змінюватися в процесі створення інституційних умов та реальних, дієвих інструментів і механізмів залучення громадян до спільної діяльності з органами державної влади, у тому числі й у процесі їх участі в прийнятті управлінських рішень.

Активний соціальний діалог, участь інститутів громадянського суспільства в розв'язанні завдань, що стоять перед суспільством, не тільки підвищує їх соціальну роль та значення, а й має суттєві соціально-економічні й суспільно-політичні наслідки: через нормативно-правові інструменти, економічні важелі та готовність влади до діалогу із суспільством створюється середовище, яке сприяє процесам розвитку громадянського суспільства [17, с. 64].

Основні умови ефективної співпраці органів державної влади з населенням:

- соціальне та моральне налаштування й готовність учасників суспільно-державної взаємодії до розвитку і зміцнення такої співпраці;
- певна зрілість інститутів громадянського суспільства;
- зацікавленість органів державної влади співпрацювати з інститутами громадянського суспільства;
- наявність інституціолізованих правових та організаційних меж співпраці і для влади, і для громадськості;
- здійснення партнерства, яке розуміємо як сталі форми їх взаємодії;
- певна економічна належність і стабільний рівень діяльності організацій громадянського суспільства, їхня спроможність бути повноцінним партнером органів державної влади.

Якісна й ефективна взаємодія органів державної влади з громадянським суспільством можлива за умови наявності трьох основних елементів:

- 1) державного відомства, установи, департаменту й відділу в системі державної влади, які безпосередньо відповідають за співпрацю з неурядовими організаціями;
- 2) розробленої та прийнятої державної програми сприяння розвитку взаємодії державних органів та структур із громадянським суспільством;
- 3) письмових угод між органами державної влади й неурядовими організаціями щодо їхньої спільної діяльності.

Наявність усіх трьох елементів співпраці влади з неурядовими організаціями не обов'язкова, але реальна практика поступово наближається до послідовної та поетапної інституалізації вищезазначених процесів. У сучасній Україні все частіше трапляються всі три названі нами елементи.

Отже, в умовах демократизації політичного процесу в Україні актуалізується завдання організації системи державної влади на принципах демократичного врядування й наближення до інтересів та потреб громадян. Співпраця органів державної влади з неурядовими організаціями виступає запорукою якісної державної політики, спрямованої на потреби населення, невід'ємним елементом демократичної політичної культури, є виявом взаємодії політики й державного управління загалом, тією основою, на якій формуються демократичні засади політичного й управлінського процесів. На сучасному етапі розвитку Україна впевнено йде шляхом демократичних перетворень, зміцнення громадянського суспільства та форм співпраці його інститутів з органами державної влади. Взаємодія держави й громадянського суспільства за умов демократії передбачає наявність дієвих засобів та механізмів підтримки діяльності організацій громадянського суспільства й тих соціально значущих проєктів, які вони реалізують. Ефективна співпраця влади й громадськості може бути успішно реалізована за умов дотримання суб'єктами цієї взаємодії (передусім державою) таких принципів – партнерства й рівноправності, відкритості та відповідальності, раціональності й збалансованості, узгодженості інтересів та запобігання корупції, компетентності, політичної незалежності.

Джерела та література

1. Арабаджієв Д. Основні концептуальні підходи дослідження неурядових організацій [Електронний ресурс] / Д. Арабаджієв. – Режим доступу : <http://social-science.com.ua/article/515>
2. Волинь. Громадський рух: 20 років (громадський бюлетень) / В. І. Бортніков, М. Г. Тиский, А. М. Митко та ін. – Луцьк : СПД Галяк Жанна Володимирівна, друк. «Волиньполіграф», 2011. – 176 с.
3. Збагнієв В. Позаурядові організації та місцеве самоврядування в місцевому партнерстві для вирішення громадських проблем / В. Збагнієв. – Варшава : [б. в.], 2000. – 186 с.
4. Кравчук В. М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти) : монографія / В. М. Кравчук. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-граф», 2011. – 260 с.
5. Кремень В. Політична стратегія України: порівняльні перспективи / В. Кремень // Віче. – 2004. – № 11. – С. 21.
6. Малиновський В. Я. Державне управління : навч. посіб. – Вид. 2-ге, допов. та переробл. / В. Я. Малиновський. – Київ : Атіка, 2003. – 576 с.
7. Місцеве самоврядування в Україні : навч. посіб. / за заг. ред. В. М. Скрипничука. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2013. – С. 7–73.
8. Мартякова Е. В. Устойчивое развитие на основе бизнеса, власти и общества [Электронный ресурс] / Е. В. Мартякова. – Режим доступа : <http://ea.donntu.edu.ua>
9. Михайловська О. Інститути громадянського суспільства і формування ідеології модернізації в Україні / О. Михайловська // Політичний менеджмент. – 2006. – № 3. – С. 76–78.
10. Новічков Г. В. Громадські об'єднання і рухи. Політологія : підручник / Г. В. Новічков ; за ред. О. В. Бібікіної, В. П. Горбатенка. – 2-ге вид., переробл. і доп. – Київ : Вид. центр «Академія», 2001. – С. 286–295.
11. Пашенко В. Громадянське суспільство та неурядові організації: базові характеристики та взаємозв'язок / В. Пашенко // Сучасна українська політика: політика та політологія про неї. – Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. – С. 332–339.
12. Сіренко В. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення / В. Сіренко, В. Тимошенко, Т. Ковальчук та ін. – Київ : Логос, 1997. – 124 с.
13. Скрипнюк О. Вплив інститутів громадянського суспільства на становлення і розвиток демократичного політичного режиму / О. Скрипнюк // Право України. – 2001. – № 5. – С. 34.
14. Теорія групових інтересів в політичній науці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/2013specproekt/pol_eremeeva
15. Тесліцький А. М. Класифікація громадських об'єднань в Україні / А. М. Тесліцький // Наук. вісн. Чернів. ун-ту : зб. наук. пр. – Чернівці : Чернів. нац. ун-т, 2011. – Вип. 559 : Правознавство. – С. 44–47.
16. Про громадські об'єднання. Закон України від 22.03.2012, № 4572-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ea.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4272-17>
17. Чернецький О. Молодь. Політика. Влада / О. Чернецький, Я. Ярош. – Луцьк : Волин. обл. друк., 2006. – 148 с.
18. Чи є третій незалежний сектор в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/articles/2009/07/1/4060240>
19. Ярош О. Б. Публічні консультації як інструмент громадського лобювання: волинський регіон / О. Б. Ярош // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : зб. наук. пр. – Львів : Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. – С. 154–158.

Panyshko Galyna. Non-governmental Organizations in Ukraine (NGOs) and Mechanisms of Cooperation with Public Authorities. The article highlights the mechanisms of involving public non-governmental organizations into political processes, laying emphasis on the ways of their influence on the state policy. The author offers the analysis of the processes of institutionalization of the so-called “third sector” in Ukraine and the main stages of it.

Key words: non-governmental organizations, unprofitable organization, organization of “the third sector”, political process, non-governmental analytical center, state bodies, lobbistic activities, state policy, social, legal state, civil society.

Панышко Галина. Неправительственные организации Украины (НПО) и механизмы их сотрудничества с органами государственной власти. В статье проанализированы механизмы привлечения общественных неправительственных организаций к политическому процессу, способы их влияния на государственную политику, а также процесс институализации «третьего сектора» в Украине и его этапы.

Ключевые слова: неправительственные организации (НПО), негосударственная организация, организация «третьего сектора», политический процесс, неправительственные аналитические центры, органы государственной власти, лоббистская деятельность, государственная политика, социальное, правовое государство, гражданское общество.

Стаття надійшла до редколегії
15.03.2017 р.

УДК 327

Михайло Требін

Тероризм: його сутність і різноманіття крізь призму політологічного аналізу

Розкрито сутність феномену тероризму і запропоновано його класифікацію. До істотної ознаки тероризму належить насамперед насильство. Розглянуто три типи теорій, що пояснюють джерела насильства: перший тип поєднує ті концепції, що виводять насильство з природи людини; другий – виводить застосування насильства з економічних і соціальних умов життя суспільства; третій – зв’язує насильство з динамікою конфлікту. При здійсненні терористичних діянь слід враховувати явний і латентний елементи насильства. Явний елемент насильства пов’язаний зі здійсненням безпосередніх терористичних актів, латентний елемент насильства пов’язаний із тим, що терористичний акт запускає механізм примусу людей робити так, як цього вимагають терористи. Запропоновано авторську дефініцію тероризму та його класифікацію.

Ключові слова: тероризм, терористичний акт, насилля, дефініція тероризму, класифікація тероризму.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасний світ після подій 11 вересня 2001 р. живе з розумінням того, що поряд із глобальними проблемами, які вже були усвідомлені людством наприкінці ХХ ст. (загроза ядерної війни, забруднення навколишнього середовища, зміна клімату, бідність і злидні в окремих регіонах планети), виникла ще одна загроза, яку теж можна віднести до глобальних – тероризм. Сьогодні не може відчувати себе в цілковитій безпеці ні житель Парижа, ні Лондона, ні Токіо, ні Санкт-Петербурга, ні Стамбула, ні будь-якого іншого міста на нашій планеті. Терористи живуть, вчаться і працюють поруч зі звичайними громадянами, ходять до церкви, мечеті, синагоги чи костелу, нічим не виділяються з натовпу, але прийде час «Ч» і вони перетворюються в жорстоких вбивць, що сіють навколо себе смерть і жах. Тероризм багатолікий і різноманітний, він трансформується разом із людством, він мімікрує під боротьбу з несправедливістю, нерівністю, пригнобленням, національно-визвольну боротьбу та інші соціально-політичні процеси, які можуть бути сприйняті амбівалентно. Тому проникнення в сутність тероризму, осмислення причин, способів і методів його боротьби особливо актуальне для України, яка вже четвертий рік веде антитерористичну операцію на Донбасі.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Феномен тероризму особливо активно почали досліджувати вчені після трагедії в Америці, хоча і раніше він перебував у полі їх зору. Але лише за останні півтора десятиліття написано тисячі книг і сотні тисяч статей на цю тему, видано десятки енциклопедій, у яких досліджено це явище. Серед зарубіжних учених, які вивчають сутність, природу, форми і методи боротьби з тероризмом, можна назвати Й. Александера, Е. Гелкі, Д. Гупта, А. Йонг-